

Edykt Dioklecjana wprowadza rozróżnienie opłat w zależności od umiejętności przepisyującego, jak i rodzaju tekstów, które służyły za podstawę do sporządzenia kopii. Dla pisarza „in scriptura optima” podaje 25 denarów, podczas gdy dla pisarza „sequentijs scripturae” wyznacza 20 denarów czyli 1/50 solidusa za każde 100 wierszy; „tabellio in scriptori libelli bel. tabularium” otrzymywał tylko 10 denarów czyli 1/100 solidusa⁴⁹. Bardzo nisko opłacaną, na poziomie zarobków niewykwalifikowanych pracowników fizycznych, była także praca *membranarii*, którzy za wykonanie poczwórnie złożonego arkusza pergaminu otrzymywali zaledwie 40 denarów (1/25 solidusa)⁵⁰.

Dla porównania, edykt Dioklecjana podstawową płacę niewykwalifikowanego pracownika ustalił na poziomie 25 denarów czyli 1/40 solidusa. Inne źródła podają jeszcze niższe sumy: w Egipcie pracownik łaźni zarabiał miesięcznie 500 denarów, podczas gdy w Palestynie dniówka w tym czasie wynosiła od 6 do 7 follarin (około 1/60 solidusa)⁵¹.

Nieznacznie wyższe płace otrzymywali według edyktu Dioklecjana *librarius sive antiquarius* — 50 denarów miesięcznie za jednego ucznia, *calculator* i *notarius* po 75 denarów⁵². Zbliżone płace były udziałem stenografów, pisarzy (*notarii*) i sekretarzy w majątkach ziemskich⁵³. Jeden z papirusów z Hermopolis datowany na połowę IV wieku podaje dla sekretarza i stenografa miesięczną zapłatę w wysokości 3000 drachm, zbliżoną do zarobków zatrudnionych w tym samym majątku stajennych i pozostałych pracowników najemnych. Warto jednak zauważyć, iż mimo stosunkowo niskich dochodów, biegli w swoim zawodzie *notarii* cieszyli się — zwłaszcza od połowy IV wieku — znacznym poważaniem⁵⁴.

W świetle przedstawionych danych za szczególnie trudną należy uznać sytuację osób bezpośrednio zatrudnionych przy produkcji książki. Pochodzące głównie z terenu Egiptu przekazy wyraźnie wskazują, że ich położenie nie uległo poprawie także w okresie późniejszym⁵⁵. Przykładowo miesięczny zarobek *mebranarii* nie wystarczał na zakup 1 mana mięsa. Wyższe zarobki otrzymywali rzemieślnicy wykonujący oprawy książek. Za wykonanie bogato zdobionego egzemplarza wykonawca otrzymywał od 2 do 3 denarów, gdy stawka podstawowa dla wyspecjalizo-

⁴⁹ Ed. Diocl. 7, 39, 7, 40, 7, 41.

⁵⁰ Zob. SPP XX 114; P. O. 2156.

⁵¹ Ed. Diocl. 7, 1 a; Gen. Rabba 70, 15; PER E. 2000; PSI 287; P. O. 1499; por. P. O. 1056.

⁵² Ed. Diocl. 7, 67, 7, 68, 7, 69. Por. A. Balil, o.c., s. 57.

⁵³ Por. SPP XX 195; P. O. 1948.

⁵⁴ Eum., Proh. 489; CIL XIII 8355; SPP 85. Por. Auson., Ephem. 7.

⁵⁵ Zob. m.in. L. A. Siemienova, O *torgovle v Egiptie VIII—X vv.* (w:) *Bliżnij i Srednij Vostok*, Moskva 1980, s. 197 nn.; I. F. Fichman, *Novyje materialy o proizvodstvie knigi v vizantijskom Egiptie* (w:) *Drevnij Vostok i mirovaja kultura*, Moskva 1981, s. 137 nn.